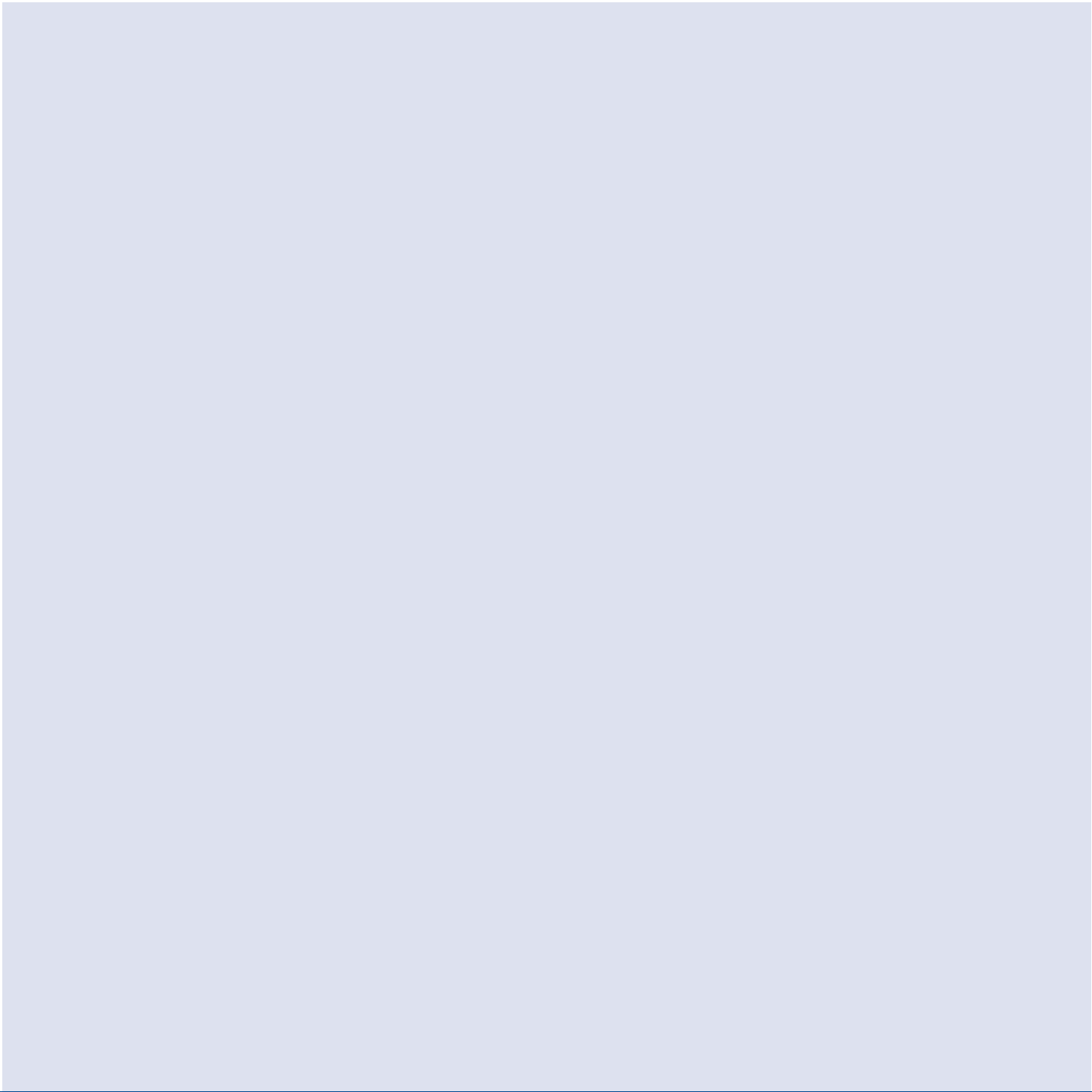

Prof.dr. I. M. Tieken-Boon van Ostade

Lowth als icoon van het prescriptivisme

Universiteit Leiden

Lowth als icoon van het prescriptivisme

Oratie uitgesproken door

Prof.dr. I.M. Tieken-Boon van Ostade

bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de

Socio-historische Taalkunde van het Engels

aan de Universiteit Leiden

op 1 juni 2007

Universiteit Leiden

Mijnheer de Rector Magnificus, zeer gewaardeerde toehoorders,

“Would you choose to be a Bishopess in the Kingdom of Ireland?” schreef Robert Lowth op 6 maart 1755 aan zijn vrouw Molly (Bodleian Library MS Eng. Lett. C 572 f. 4). Lowth, die leefde van 1710 tot 1787, wordt in de *Dictionary of National Biography* omschreven als “biblical critic and bishop of London”. Toen hij deze vraag aan zijn vrouw voorlegde, was hij aartsdeken in Winchester. Daarvoor was hij van 1741 tot 1751 hoogleraar poëzie geweest in Oxford, en de colleges die hij daar had gegeven waren onder de titel *De Sacra Poesi Hebraeorum Praelectiones Oxonii Habita*e in 1753 gepubliceerd. Voor deze publicatie verleende de Universiteit van Oxford hem in 1754 het doctoraat.¹ Twee jaar eerder, in 1752, was hij getrouwd met Mary Jackson (1730-1803),² de “Molly” uit de geciteerde brief; samen zouden ze zeven kinderen krijgen, waarvan er maar twee hun ouders zouden overleven (zie Tieken-Boon van Ostade 2004). In 1766 werd Lowth benoemd tot bisschop, eerst van Oxford en elf jaar later, in 1777, van Londen. In 1783 werd hij voorgedragen voor de post van aartsbisschop van Canterbury, de hoogste positie binnen de Anglicaanse kerk, maar vanwege zijn slechte gezondheid heeft hij deze benoeming niet aanvaard. Hij stierf vier jaar later, in 1787 (Hepworth 1978).

Dit is heel in het kort de levensgeschiedenis van Robert Lowth. Het is een geschiedenis van een man met ambities, voor zichzelf en, zoals hieronder zal blijken, ook voor zijn kinderen. Maar anders dan de omschrijving in de *Dictionary of National Biography* laat zien, staat Lowth binnen de historische taalkunde vooral bekend vanwege zijn grammatica, getiteld *A Short History of English Grammar*; deze grammatica werd in 1762 gepubliceerd en vervolgens tijdens zijn leven, en ook

daarna nog, vele malen herdrukt.³ Onder modern taalkundigen wordt Lowth vooral gezien – èn verguisd – als degene die verantwoordelijk was voor het opstellen van normatieve regels van taalgebruik die ongewenste constructies in het Engels, zoals *preposition stranding* en de *split infinitive*, moeten tegengaan. Voorbeelden van deze constructies zijn:

1. The person I was talking **to**
2. He was made **to earnestly** declare.

Zowel historisch als modern taalkundigen lijken het erover eens te zijn dat de 18de-eeuwse normatieve grammatica's verantwoordelijk waren voor de verdwijning van de dubbele ontkenning uit het Engels (zie bijv. Leonard 1929: 286; van Kemenade 2000: 10-11; Beal 2004: 88), en daarbij wijzen met name Baugh en Cable (1951 [2002]: 279) naar Lowth: “Lowth stated the rule that we are now bound by”, terwijl Lowth volgens Leonard (1929: 286) “may possibly have influenced a change in usage”. Het betreft hier uitsluitend het standaardengels, want dat is het enige dialect van het Engels waarin zinnen als:

3. I **didn't** say **nothing**

niet meer voorkomen (Hughes en Trudgill 1996: 22). Er wordt dus heel wat aan Lowth toegeschreven, en over het algemeen is dat niet veel goeds.⁴ Lowth wordt bovendien verweten dat hij als bisschop van bovenaf een norm van correct taalgebruik oplegde (Aitchison 1981: 23-24), en dat terwijl de grammatica al een aantal malen wegens grote populariteit was herdrukt vóórdat hij in 1766 bisschop werd.⁵ Dit vooroordeel is vrij gemakkelijk te verklaren uit de korte karakterisering in de *Dictionary of National Biography*: de meeste taalkundigen die

over Lowth hebben geschreven, hebben zich niet verder in hem als persoon verdiept. Al in 1974 merkte Pullum (1974: 63) op dat Lowth “is more mentioned than read by the majority of grammarians today”. Dat is ruim dertig jaar later eigenlijk nog steeds zo, en niet alleen in het geval van Lowth maar ook in dat van andere normatieve taalkundigen uit de 18de eeuw, zoals bijvoorbeeld Joseph Priestley (1733-1804) (Hodson ter perse).

In de huidige tijd waarin taalkunde vooral wordt geacht *descriptief* te zijn, waarbij regels aan taalgebruik horen te worden ontleend in plaats van aan de taalgebruiker te worden opgelegd, wordt Lowth beschouwd als icoon van het *prescriptivisme*,⁶ het soort normatieve taalkunde dat taalgebruik voorschrijft, en daarmee wordt hij weggezet als iemand die eigenlijk de moeite van het bestuderen niet waard is. Het tegendeel blijkt echter het geval. Door Lowth te plaatsen in de context waarin hij leefde en schreef, komen hij en zijn grammatica in een volledig ander daglicht te staan (vgl. Tiekens-Boon van Ostade 2000, 2006¹). Niet alleen blijkt dan dat Lowth zijn grammatica oorspronkelijk schreef om zijn zoontje van drie een goede start te bieden in de maatschappij, maar ook dat zijn grammaticale regels niet zonder meer zijn gebaseerd “on currently fashionable or even personal stylistic preferences” (Aitchison 1981: 23-24). Lowth's grammatica blijkt in feite een uit de hand gelopen privé-project te zijn geweest, dat een eigen leven ging leiden toen het in handen van zijn uitgever Robert Dodsley (1704-1764) kwam - niet geheel tegen Lowth's zin overigens. Naar eigen zeggen wilde Lowth namelijk aanvankelijk maar een paar exemplaren van de grammatica laten drukken, zodat hij er een kon geven aan een van zijn beschermheren, Henry Bilson Legge (1708-1764), voor diens pasgeboren zoontje. Hij vertelt erover in een brief aan zijn vriend James Merrick (1720-1769):

The history of [the grammar] is this: I drew ^{it} up for the use of my little Boy, for the reasons mentioned in the Preface. Mr. Legge desired to have ^{it} for his Son; wth. purpose it could not well serve without being printed. I therefore finish'd it, as well as I could for the present; & have printed an Edition of no great number, in order to have the judgement of the Learned upon it. It is capable of considerable improvements, if it shall be thought worth the while (omstreeks 8 februari 1762; Bodleian Library MS Eng. Lett. C 573 f. 10).

Zodra het idee om de grammatica te publiceren was ontstaan, lijkt Lowth ook zelf zijn ambities te hebben verlegd, en werd hij benieuwd naar “the judgement of the Learned”, zoals hij hier schrijft. Het oorspronkelijke doel, namelijk een grammatica voor kinderen te schrijven, blijkt nog wel uit een aantal voorbeeldzinnetjes die naar zijn zoon Thomas Henry verwijzen:

4. *Thomas's book; I love Thomas; Thomas is loved by me; Who is loved? Thomas; a loving, more loving, most loving, father* (Lowth 1762: 26, 44, 96-97, 115).⁷

De context waarin deze zinnetjes voorkomen, maakt echter duidelijk hoezeer Lowth zich gaandeweg een nieuw doel was gaan stellen; dit blijkt bijvoorbeeld uit de volgende passage:

A Verb Active expresses an Action, and necessarily implies an agent, and an object acted upon: as, *to love*; “I love Thomas.”

A Verb Passive expresses a Passion, or a Suffering, or the receiving of an Action; and necessarily implies an Object acted upon, and an Agent by which it is acted upon: as, *to be loved*; “*Thomas is loved by me.*” (1762: 44)

Niet echt materiaal voor een kindergrammatica dus, en op dit punt werd de grammatica dan ook in de pers bekritiseerd

(Percy 1997:131), juist omdat Lowth in de inleiding had gesuggereerd dat zijn boek bedoeld was “for the use of the Learner even of the lowest class” (1762: xiv).

Dit nieuwe licht op de ontstaansgeschiedenis van Lowths grammatica is duidelijk geworden uit mijn bestudering van zijn brieven, die tot op heden nog niet zijn gepubliceerd maar waarvan ik er de afgelopen tien jaar zo’n driehonderd in manuscript heb weten te traceren. De brieven laten bovendien zien dat zijn eigen taalgebruik nogal te wensen overliet, tenminste vanuit het gezichtspunt van de grammatica: met name de brieven aan zijn vrouw, 64 in totaal, en aan zijn naaste vrienden bevatten heel wat zinnen die ingaan tegen de voorschriften in zijn grammatica. Zo produceerde hij zinnen als

5. I don’t wonder that you *was* fatigued (Lowth aan zijn vrouw, 18 juli 1756; Bodleian Library MS Eng. Lett. C 572 f. 64) (standaardengels *you were*)
6. My Last was wrote in a great hurry (Lowth aan zijn vrouw, 8 maart 1755; Bodleian Library MS Eng. Lett. C 572 f. 5) (standaardengels *was written*)
7. I am just come home from a Drum time enough to write to you a line or two (Lowth aan zijn vrouw, 17 mei 1755; Bodleian Library MS Eng. Lett. C 572 f. 28–29) (standaardengels *I have just come home*)
8. I shall otherwise have no Copy to correct by (Lowth aan Robert Dodsley, 24 februari 1758; British Library Add. MS 35, 339, f. 21) (*preposition stranding*).

Voor al deze constructies bevatte zijn grammatica regels die het gebruik ervan moesten reguleren. Ik heb zelfs een zin met een dubbele ontkenning gevonden, maar ook niet meer dan één, in een brief die hij in 1750 schreef aan een van zijn beste jeugdvrienden, Sir Francis Dashwood (1708-1781):

9. it is about the size of a common two penny brown Loaf, has the same form & appearance, & does not look so very stale neither (25 april 1750; Bodleian Library MS D.D. Dashwood C 5 11/7/14a-b).

Hij heeft het hier over de vondst van een brood bij de opgravingen van Herculaneum, die hij aandeed tijdens de zogenaamde Grand Tour in 1749 en 1750 waarop hij George en Frederick Cavendish begeleidde, de zonen van de hertog van Devonshire, een van zijn andere beschermheren. (Het is misschien aardig te vermelden dat er precies zo’n broodje was te zien op de tentoonstelling “De laatste uren van Herculaneum” in Nijmegen het afgelopen voorjaar, en ook dat dit een van de eerste brieven is over dit onderwerp die destijds in Engeland de ronde deden.⁸ Verder is er nog het pikante detail dat de vriendschap met Sir Francis Dashwood niet bestand bleek tegen het feit dat Dashwood zich later ontpopte tot iemand die zich met twijfelachtige zaken als “black magic, outlandish orgies, and obscene parodies of the rites of Rome” inliet, zoals de *Dictionary of National Biography* schrijft. Geen goed gezelschap blijkbaar voor iemand die de ambitie had om bisschop te worden.)

Lowths taalgebruik bevond zich dus op gespannen voet met de regels in zijn eigen grammatica. Maar dat blijkt alleen zo te zijn in zijn meest informele brieven (Tieken-Boon van Ostade 2003). In de brieven aan hoger geplaatste personen, d.w.z. zijn beschermheren en zijn superieuren in de kerk, komen we geen van de zojuist geïllustreerde constructies tegen. Dat betekent dat Lowth zich er heel goed van bewust was tot wie hij zich richtte in zijn brieven en dat hij zijn taalgebruik daarbij aanpaste. Dit is een bekend verschijnsel binnen de sociolinguïstiek, dat “communicatieve competentie” wordt genoemd (zie bijv. Wardhaugh 1992: 248). Alle taalgebruikers

beschikken over deze competentie, maar het verschijnsel als zodanig is voor oudere taalfasen van het Engels voor zover ik weet nooit eerder beschreven. Dat komt doordat binnen de sociohistorische taalkunde zoals het vak tot nu toe veelal is beoefend vrijwel uitsluitend wordt gewerkt met corpora, d.w.z. verzamelingen teksten die geacht worden representatief te zijn, hetzij voor een taalgemeenschap als geheel (de zgn. eerste-generatie corpora, zoals het Helsinki Corpus of ARCHER), hetzij voor een bepaald genre zoals bijvoorbeeld brieven (de zgn. tweede-generatie corpora; bijv. het Corpus of Early English Correspondence en het Leiden Northern English Letter Corpus⁹) (zie Meurman-Solin 2001). Ik pleit daarom voor het werken met het volledig beschikbare arsenaal aan teksten - in dit geval dus voor zover mogelijk alle brieven - van één enkele auteur om op die manier de variatie aan stijlen en daarmee de verschillen in taalgebruik van die auteur te kunnen identificeren en te onderzoeken (zie ook Meurman-Solin 2001: 14). Dit zullen dan de corpora van de derde generatie moeten worden. Soms zal dat lastiger zijn dan in het geval van de 300 brieven van Lowth; ik denk bijvoorbeeld aan Sir Horace Walpole (1717-1797), van wie duizenden brieven bewaard zijn gebleven, en ook aan Joseph Priestley van wie inmiddels ook al een zeer groot aantal brieven boven water is gekomen. Maar het materiaal is in principe beperkt omdat er van de auteur in kwestie geen nieuwe brieven (of andere teksten) meer bij zullen komen. Dat is dan – naast alle nadelen die altijd worden genoemd (Labov 1994; vgl. Nevalainen 1999) – een van de voordelen van het werken met informanten die niet meer in leven zijn, anders dan het geval is in de moderne sociolinguïstiek. De resultaten van een dergelijk onderzoek zullen natuurlijk niet representatief zijn voor grote groepen taalgebruikers als zodanig, maar ze zullen wel aantonen hoezeer informanten uit het verleden, net als blijkt uit

onderzoek binnen de moderne sociolinguïstiek, hun stijl, en daarmee hun taalgebruik, aanpasten al naar gelang het onderwerp waarover ze schreven, de context waarin ze dat deden en de relatie met degene met wie ze correspondeerden (vgl. Traugott en Romaine 1985). Als ik maar een selectie van de brieven van Lowth had onderzocht, was ik er bijvoorbeeld waarschijnlijk nooit achter gekomen dat ook hij wel eens een dubbele ontkenning gebruikte.

Zoals gezegd wordt Lowth's grammatica in verband gebracht met het verdwijnen van de dubbele ontkenning. Maar Lowth was bij lange na niet de eerste die het gebruik van de dubbele ontkenning aan de orde stelde: voor zover ik heb kunnen nagaan (en dat heb ik al gedaan in mijn doctoraalscriptie uit 1978, zie Tieken-Boon van Ostade 1982), wordt de dubbele ontkenning voor het eerst besproken in de grammatica van Greenwood uit 1711, en daarna in zes andere grammatica's voordat Lowth het verschijnsel behandelde.¹⁰ Het is bovendien helemaal niet door de invloed van de normatieve grammatica's dat de dubbele ontkenning uit het standaardengels is verdwenen: het gebruik van de dubbele ontkenning was al sinds het einde van de 17de eeuw niet meer erg gangbaar (Nevalainen en Raumolin-Brunberg 2003: 71-72), en het is daarom des te opmerkelijker dat de regel zo'n grote rol in de grammatica's van de 18de eeuw is gaan spelen (Tieken-Boon van Ostade *ter perse*¹). Ook vandaag de dag scoort de dubbele ontkenning hoog wanneer taalgebruikers wordt gevraagd wat de meest gestigmatiseerde constructie binnen de Engelse grammatica is.¹¹ En dat is vreemd, omdat de dubbele ontkenning al sinds jaar en dag niet meer in het standaardengels voorkomt.

Door de verschillende 18de-eeuwse grammatica's onderling te vergelijken met betrekking tot het voorkomen van een regel

als die tegen de dubbele ontkenning valt onmiddellijk op hoezeer grammatici destijds van elkaars werk gebruik maakten. Zo vinden we exact dezelfde voorbeelden in de grammatica's van Fisher (1745),¹² Kirkby (1746), Gough (1760), Buchanan (1762) en Ussher (1785) (Tieken-Boon van Ostade 1982: 280), zodat we niet anders kunnen concluderen dan dat ze elkaars werk moeten hebben geraadpleegd, zonder dat overigens te vermelden. Nu noemen we dat plagiaat; in de 18de eeuw werd dat pas gaandeweg als zodanig beschouwd (Tieken-Boon van Ostade 1996). Het beste voorbeeld hiervan is de grammatica van Lindley Murray (1745-1826) uit 1795, waarvan in 1797 een anonieme recensent aantoonde dat het werk niet erg origineel was. Nu we aan de Universiteit Leiden sinds een aantal maanden beschikken over ECCO, Eighteenth Century Collections Online, een elektronische database met meer dan 150.000 boeken uit de 18de eeuw,¹³ kunnen we met eigen ogen zien dat Murray deze omissie al binnen een jaar recht zette (zie ook Mugglestone 1996: 146): ik denk daarom dat hij aanvankelijk niet te kwader trouw handelde toen hij besloot zijn bronnen niet te noemen. In zijn inleiding omschreef Murray zijn grammatica als “a new compilation”, die bestond uit “a careful selection of the most useful matter”, dat wil zeggen, afkomstig uit het werk van zijn voorgangers (Murray 1795: iii). Zijn besluit om zijn bronnen niet te noemen was ingegeven door “the inconvenience of crowding the pages with a repetition of names and references”, zoals hij zijn aanvankelijke omissie in de vierde editie uit 1798 zou verklaren (Murray 1795 [1798]: 7). Murray had daarbij zijn doelgroep - kinderen - voor ogen, en daarin ging hij beter te werk dan Lowth (volgens Vorlat 1959 zijn belangrijkste bron overigens) die wel consequent zijn bronnen vermeldde. Ondanks de oorsprong van Lowths grammatica als een grammatica voor zijn zoontje Thomas Henry, was het

uiteindelijk product een grammatica voor geleerden geworden.

Het verschil in benadering tussen Lowth en Murray blijkt overduidelijk uit een vergelijking van de verschillende versies in hun grammatica's van de regel over het gebruik van de dubbele ontkenning; daarbij moet worden opgemerkt dat de regel pas in de tweede editie van Lowths grammatica voor het eerst wordt aangetroffen (Tieken-Boon van Ostade te versch.):

Two Negatives in English destroy one another, or are equivalent to an Affirmative [9]: as,

“*Nor* did they *not* perceive the evil plight
In which they were, or the fierce pains *not* feel.”
Milton, P.L. i. 335.

[9] “Give not me counsel,
Nor let *no* comforter delight mine ear.”
Shakespear, Much ado.
“She cannot love,
Nor take *no* shape nor project of affection.” Ibid.

Shakespear uses this construction frequently. It is a relique of the antient style abounding with the Negatives, which is now grown wholly obsolete:

“And of his port as meke as is a maid,
He *never* yet *no* villany *ne* said
In all is life unto no manner wight;
He was a very parfit gentil knight.”
Chaucer. (Lowth 1762 [1763]: 139–140)

Lowth beschrijft hier het effect van het gebruik van de dubbele ontkenning in het Engels in zijn tijd, dat hij met een voorbeeld uit Miltons *Paradise Lost* (1676) illustreert. In een voetnoot geeft hij drie voorbeelden van het vroegere gebruik, “which is now grown wholly obsolete”, twee van Shakespeare en een

van Chaucer. Murray's regel ziet er als volgt uit:

RULE XVI.

Two negatives, in English, destroy one another, or are equivalent to an affirmative; as, "Nor did they not perceive him;" that is, "they did perceive him." "Never shall I not confess;" that is, "I shall never avoid confessing;" or, "I shall always confess." But it is better to express an affirmation by a regular affirmative than by two negatives.

Some writers have improperly employed two negatives instead of one; as in the following instances. "I never did repent for doing good, nor shall not now;" "nor shall I now." "Never no imitator ever grew up to his author;" "never did any," &c. "I cannot by no means allow him what this argument must prove;" "I cannot by any means," &c. or, "I can by no means." "Nor let no comforter approach me;" "nor let any comforter," &c. "Nor is danger ever apprehended in such a government, no more than we commonly apprehend danger from thunder or earthquakes." It should be "any more." "Ariosto, Tasso, Galileo, no more than Raphael, were not born in republics." (Murray 1795: 121).¹⁴

Behalve dat Murray Lowths regel letterlijk heeft overgenomen, en dat hij daarbij de oorspronkelijke voorbeelden heeft aangepast en tegelijkertijd de historische context heeft weggelaten, valt er iets anders onmiddellijk op, namelijk de toevoeging door Murray van de zin "But **it is better** to express an affirmation by a regular affirmative than by two negatives" en in de passage eronder "Some writers have **improperly** employed two negatives instead of one". Terwijl Lowth niet meer had gezegd dan dat "Two Negatives in English destroy one another, or are equivalent to an Affirmative", wat een descriptieve benadering impliceert, wordt de regel als gevolg van Murray's toevoeging pas dertig jaar later echt prescriptief.

Hetzelfde verschijnsel vinden we bij de regel die het gebruik van *preposition stranding* zou moeten verbieden. Ook aan het ontstaan van deze regel wordt Lowths naam verbonden, bijv.

door Crystal (1995: 79) en Görlach (2001: 113) (zie Yañez-Bouza ter perse). Lowth schrijft over *preposition stranding* het volgende:

The Preposition is often separated from the Relative which it governs, and joined to the Verb at the end of the Sentence, or of some member of it: as, "Horace is an author, *whom* I am much delighted *with*." "The world is too well bred to shock authors with a truth, *which* generally their booksellers are the first that inform them *of*." This is an Idiom which our language is strongly inclined to; it prevails in common conversaton, and suits very well with the familiar style in writing; but the placing of the Preposition before the Relative is more graceful, as well as more perspicuous; and agrees much better with the solemn and elevated Style (1762: 127-128).

Deze passage beschrijft het verschijnsel waarbij een voorzetsel aan het eind van de zin staat in plaats van waar het eigenlijk, dat wil zeggen volgens de etymologie van het woord, hoort te staan, namelijk vóór de zelfstandig-naamwoordgroep;¹⁵ blijkbaar is dit een typisch fenomeen voor het Engels, maar tegelijkertijd is het iets dat meer voorkomt in het alledaagse dan in het formele taalgebruik: in "common conversation" en "the familiar style in writing" in tegenstelling tot "the solemn and elevated Style". Van dit verschil was Lowth zich zeer bewust, zoals ook blijkt uit zijn eigen taalgebruik (Tieken-Boon van Ostade 2003). Lowths benadering van *preposition stranding* is dus ook primair descriptief. Maar dan doet hij iets waar modern taalkundigen als Edward Finegan over zijn gestruikeld. Duidelijk verbaasd, misschien zelfs verontwaardigd, merkt Finegan namelijk over deze passage op: "in the very sentence in which he says, 'This is an idiom which our language is strongly inclined to,' he uses the colloquial idiom himself, not the pied-piping he is recommending" (Finegan 1992: 124). Wat hier aan de hand is, maar wat Finegan

niet heeft gezien, is dat Lowth een grapje maakt, van het soort als “a preposition is a word you should not end a sentence with”, of de beroemde zin die aan Winston Churchill wordt toegeschreven waaruit het effect van deze regel moet blijken: “This is the sort of English up with which I will not put” (Crystal 1995: 194). Wij vinden dit soort grapjes niet meer zo leuk, waarschijnlijk vanwege de twijfelachtige status van de prescriptieve taalkunde vandaag de dag, maar Lowth stond helemaal aan het begin van deze traditie. Gezien zijn reputatie als prescriptief taalkundige is het des te opmerkelijker dat Lowth zich een grapje veroorlooft in zijn grammatica. Toch bevindt Finegan zich niet in slecht gezelschap, want als we kijken naar wat Murray met zijn bron deed, zien we dat hij zoals gewoonlijk de regel letterlijk overnam, de voorbeelden aanpaste, en verder één echte verandering aanbracht, te weten het gewraakte zinnetje van Lowth dat hij veranderde in “This is an idiom **to which** our language is strongly inclined” (Murray 1795: 122): ook Murray had Lowth niet helemaal goed begrepen.

Lowths naam blijkt verder ten onrechte met de regel tegen *preposition stranding* in verband te zijn gebracht; dit is aangetoond door Yañez-Bouza (ter perse), die laat zien dat de regel voor het eerst voorkwam in een grammatica uit de 17de eeuw, te weten Joshua Poole’s *The English Accidence* uit 1646. Of Lowth bekend was met dit werk weet ik niet; eerder lijkt hij de regel tegen te zijn gekomen in John Drydens *Defense of the Epilogue* (1672), die *preposition stranding* afkeurt, zelfs in zijn eigen taalgebruik (Bately 1964: 269). Uit zijn testament weten we dat Lowth zelf een exemplaar van de werken van Dryden bezat, en hij verwijst bovendien regelmatig naar Dryden in zijn grammatica (Tieken-Boon van Ostade 1997; zie bijvoorbeeld hieronder). Yañez-Bouza toont ook aan dat Lowths regel tegen *preposition stranding* door veel latere grammatici werd

overgenomen, en dat de regel daarbij steeds prescriptiever werd geformuleerd. Daarmee deden Lowths navolgers hem onrecht: de zorgvuldige en ook enigszins humoristische benadering van het fenomeen lijkt volledig aan hen voorbij te zijn gegaan.

Preposition stranding wordt wel in één adem genoemd met de *split infinitive*, de derde grammaticale regel waaraan Lowths naam wordt verbonden die ik hier wil bespreken.¹⁶ Er bestaat een website met de titel “Bishop Lowth was a fool”;¹⁷ en de reden voor deze uitspraak was volgens de auteur Scott E. Kapel niet meer dan dat Lowth de opsteller was van het soort grammaticale regels waarvan ik er hier twee heb besproken. In het ontstaan van de vooroordelen tegen het gebruik van *preposition stranding* heeft Lowth inderdaad een rol gespeeld, al was het alleen maar doordat de regel via zijn grammatica deel ging uitmaken van de 18de-eeuwse prescriptieve canon, maar met het ontstaan van de regel over de *split infinitive* had hij niets te maken: deze regel komt namelijk in geen enkele 18de-eeuwse grammatica voor. Volgens Leonard (1929: 95) wordt de regel pas in de 19de eeuw voor het eerst opgesteld (zie ook Mittins et al. 1975:71), met als gevolg dat sinds die tijd taalgebruikers kunnen worden opgedeeld in mensen die zich druk maken om de *split infinitive* en mensen die dat niet doen.¹⁸ Lowth in elk geval maakte zich er nog niet druk om; sterker nog, hij gebruikte de *split infinitive* niet eens. Ik ben er niet één van in zijn brieven tegengekomen, en ook niet in die van zijn correspondenten. Het is weliswaar een oude constructie die terug gaat tot in de 14de eeuw en werd gebruikt door Wycliffe, Tyndale, Donne, Goldsmith, Burns, Browning, Coleridge en George Eliot (Mittins et al. 1975: 70), maar de constructie trok pas in de 19de eeuw de aandacht van normatieve taalkundigen. Dat dit pas zo laat gebeurde is, denk ik, toeval, want kritiek op het gebruik van de *split infinitive* past

binnen het verschijnsel prescriptivisme, maar het prescriptivisme bereikte pas in de 19de eeuw een hoogtepunt (Mugglestone 2006: 279).¹⁹ De 19de eeuw is door Michael (1997) beschreven als een periode die wordt gekenmerkt door een “hyperactive production of English grammars”, een periode die “more than enough English grammars” opleverde, zoals hij zijn artikel noemde waarin hij dit fenomeen bespreekt (Michael 1991). Bij het afkeuren van de *split infinitive* werd hetzelfde principe gehanteerd als bij de regel tegen *preposition stranding*, namelijk het voorbeeld van het Latijn: een prepositie hoort *voorop* te worden geplaatst, en een infinitief hoort niet in tweeën gesplitst te worden, omdat een infinitief ook in het Latijn één woord is (Burchfield 1996: 736; zie ook Beal 2004: 111). Deze manier van redeneren was even gangbaar onder 18de-eeuwse grammatici,²⁰ maar met Lowth heeft de *split infinitive* niets te maken. Ook na de 19de eeuw zouden er nog talloze regels en regeltjes aan de prescriptieve canon worden toegevoegd. Mijn exemplaar van Fowlers *Modern English Usage*, dat in 1926 voor het eerst is verschenen en waarvan in 1996 de derde druk is verschenen (Burchfield 1996), is 725 pagina's dik. Aan *preposition stranding* wordt 3½ kolom tekst gewijd, aan de *split infinitive* vijf, en de dubbele ontkenning wordt er besproken onder de ingang “negative mishandling”.

Aan Lowth worden dus allerlei regels toegeschreven die op hem het stempel van prescriptief taalkundige hebben gedrukt, maar uit een gedetailleerde analyse van die regels, en daar heeft in het verleden nog vrijwel niemand de moeite voor genomen, blijkt dat hij niet uitzonderlijk prescriptief te werk is gegaan. Zijn werkwijze kan integendeel juist vaak descriptief genoemd worden.²¹ Ook de bewoordingen van zijn regels zijn niet erg sterk gesteld: waar je zou verwachten dat hij regelmatig deontische modale hulpwerkwoorden als *should* gebruikt,

komen we deze formulering maar één keer in de grammatica tegen, vergeleken met 21 gevallen van het zwakkere “it ought to be” en twee van het nog zwakkere “ought it not to be ...?” (Tieken-Boon van Ostade ter perse²). Vergeleken met Murray, die 62 keer *should*, 52 keer *ought to* en 21 keer *must* gebruikt in zijn grammatica (Vorlat 1996: 168), zijn dit opvallende verschillen.²² Bovendien worden er regels aan Lowth toegeschreven die hij niet kan hebben opgesteld omdat ze in zijn tijd nog geen punt van discussie vormden. De vraag is hoe het komt dat Lowth tot icoon van het prescriptivisme is geworden. De verklaring hiervoor moet volgens mij worden gezocht in zijn wijze van aanpak en in de receptie van de grammatica. Deze was namelijk onmiddellijk na publicatie al zo populair dat Dodsley, zijn uitgever, na minder dan een maand al voorstelde een tweede editie te laten drukken (Tieken-Boon van Ostade 2000).²³ Toevalligerwijs ben ik een brief op het spoor gekomen waaruit blijkt dat het publiek reikhalzend naar de publicatie van de grammatica moet hebben uitgekeken. Die brief is afkomstig van een zekere Thomas Petty-Fitzmaurice en hij is geadresseerd aan Adam Smith (1723-1790), de latere auteur van *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* (1776). De brief is 18 dagen na het verschijnen van de grammatica vanuit Oxford geschreven, wat beslist een record is geweest, omdat de grammatica na aankondiging in de pers binnen die korte periode bij de uitgever moet zijn besteld, van Londen naar Oxford moet zijn verstuurd en bovendien ook nog moet zijn gelezen. Het citaat uit de brief laat zien waarom de grammatica zo warm werd onthaald:

Pray have you seen Dr Louths English Grammar which is just come out? It is talk'd of much. Some of the *ingenious men* with whom this University overflows, are picking faults and finding Errors in it at present. Pray what do you think of it? I am going to read Harris's

Hermes now, having read this Grammar. I heard lately an objection to an Expression in your Book, which I think has some foundation. It is in the Beginning of the 1st Section upon Custom: the Expression is a *Haunch* Button, which is not, I imagine exactly English (Oxford, 26 februari 1762; ed. Mossner en Ross 1987, brief 64).

Overigens had Petty-Fitzmaurice gelijk met deze laatste opmerking, want zoekacties met Google of binnen ECCO naar “Haunch Button” leveren alleen verwijzingen naar Adam Smiths *Theory of Moral Sentiments* (1759) op: inderdaad, “not exactly English”. Blijkbaar werden lezers als Petty-Fitzmaurice destijds door de grammatica geïnspireerd tot het bekritisieren van elkaar - en natuurlijk ook van Lowths grammatica zelf - op grammaticale fouten. Dat was namelijk de benadering die Lowth had gekozen in zijn grammatica, in het deel waarin hij de syntaxis behandelde en waar hij in voetnoten grammaticale blunders van “the most approved authors” aan de kaak stelde. Een voorbeeld hiervan is het volgende commentaar, in een voetnoot:

⁸ Adjectives are sometimes employed as Adverbs; improperly, and not agreeably to the Genius of the English Language. As, “*extreme* elaborate:” Dryden, Essay on Dram. Poet. “*marvellous* graceful:” Clarendon, Life, p. 18, “*extreme* unwilling;” “*extreme* subject:” Swift, Tale of a Tub, and Battle of Books. “I shall endeavour to live hereafter *suitable* to a man in my station.” Addison, Spect. No 530. “Homer describes this river *agreeable* to the vulgar reading.” Pope, Note on Iliad, ii. x. 1032 (1762: 125-126).

Addison en Swift behoorden taalkundig gezien tot de meest invloedrijke schrijvers uit de eerste helft van de 18de eeuw (zie bijv. Wright 1994), maar in Lowths grammatica staan ze bovenaan de lijst van meest bekritiseerde auteurs (Tieken-

Boon van Ostade 1997: 452), gevolgd door Dryden, Pope en Clarendon: toevallig zijn ze alle vijf in bovenstaand citaat verenigd. De kritiek op Swift ontlokte aan William Melmoth (1710-1799), die een eerste versie van de grammatica had gelezen en daarover positief aan Dodsley had geadviseerd (Tieken-Boon van Ostade 2000), de opmerking: “I was pleased to find several instances of gross inaccuracies produced from Swift: a writer w^m. I have always looked upon as enjoying a reputation much higher than he deserves, in many respects” (ed. Tierney 1988: 429). Melmoths kritiek beperkte zich tot het proza van Swift: “In poetry I acknowledge his excellence”.

Lowths *Short Introduction* is de eerste 18de-eeuwse grammatica waarin deze negatieve - prescriptieve - benadering voorkomt, maar volgens Percy (ter perse), in een artikel waarin ze de ontvangst van Lowths grammatica in de *Monthly Review* en de *Critical Review* analyseert, was dit destijds een zeer gangbare manier waarop schrijvers werden bekritiseerd in de populaire pers. Misschien is dat ook waar Lowth deze methode heeft opgedaan. Er is een studie uit 2002 van de hand van Derek Cash, getiteld *Access to Museum Culture: The British Museum from 1753 to 1836*,²⁴ waarin staat vermeld dat er in het jaar 1759 135 mensen de bibliotheek van het Brits Museum hebben geraadpleegd; een van hen was Robert Lowth, en dat was gedurende de tijd dat hij bezig was zijn grammatica te schrijven (Tieken-Boon van Ostade 2000). Ik stel me zo voor dat hij daar bezig was met het uitpluizen van werken van schrijvers die niet in zijn eigen bezit waren, op zoek naar grammaticale blunders van bekende auteurs.²⁵ Deze vorm van taalkritiek mag destijds populair zijn geweest en Lowths grammatica als warme broodjes over de toonbank hebben doen gaan - tot aan zijn dood in 1787 zijn er bijna elk jaar twee edities of herdrukken van de grammatica in een oplage van elk

1000 exemplaren verschenen (Tieken-Boon van Ostade ter perse¹) – vandaag de dag is het precies die opgeheven vinger waar Lowth zijn negatieve reputatie aan te danken heeft (Hussey 1995: 154).

In het voorgaande heb ik geprobeerd Lowth en zijn grammatica in een ander daglicht te plaatsen, en dat heb ik gedaan door hem te benaderen als persoon in plaats van als de icoon van de prescriptieve taalkunde die hij in de loop van de eeuwen is geworden. Een belangrijke rol hierbij heeft gespeeld de bestudering van zijn brieven, waardoor in elk geval de motivatie voor het schrijven van zijn grammatica duidelijk is geworden. Zijn motivatie was in eerste instantie die van een vader die het beste voor had met zijn zoontje van drie.²⁶ Doordat hij connecties had met een uitgever die toevallig oog had voor waar de markt destijds vraag naar zou kunnen hebben – deze uitgever, Dodsley, was ook degene die het belangrijkste woordenboek van de 18de eeuw, dat van Dr. Johnson, had geëntameerd en gepubliceerd (Sledd en Kolb 1955: 8, 96; Reddick 1990: 17) – is de grammatica uitgegroeid tot ver buiten de oorspronkelijk bedoelde proporties: van een beoogde kindergrammatica, waarvan Lowth in eerste instantie slechts enkele exemplaren had willen laten drukken om weg te kunnen geven, werd het een grammatica voor geleerden. Het is bovendien een interessante gedachte om te speculeren over de vraag hoe het standaardengels er had uitgezien als Lowth had beschikt over een fotokopieerapparaat in plaats van over een uitgever in zijn vriendenkring.

Lowth wordt schromelijk onderschat door de huidige generatie taalkundigen: niet alleen wordt hij ten onrechte beschouwd als iemand die uitsluitend van bovenaf een norm - *zijn* norm - van correct taalgebruik wilde opleggen, maar

ook als exponent van een benadering van taal die niet tot de taalkunde zou behoren. Lowth was zich er echter heel goed van bewust dat er op verschillende manieren tegen taal kon worden aangekeken. Wanneer hij in het voorwoord tot zijn grammatica zijn normatieve doelstellingen uiteenzet, maakt hij onderscheid tussen taal als *systeem* (“the Language”) en taalgebruik (“the practice”):

It is not owing then to any peculiar irregularity or difficulty of our Language, that the general practice both of speaking and writing it is chargeable with inaccuracy. It is not the Language, but the practice, that is in fault (1762: v-vi).

Lowth houdt zich uitsluitend op het niveau van het taalgebruik met taal bezig, en dat was een bewuste keuze (zie ook Tieken-Boon van Ostade 2006²). Aan het einde van zijn voorwoord schrijft hij:

Those, who would enter more deeply into this Subject, will find it fully and accurately handled, with the greatest acuteness of investigation, perspicuity of explication, and elegance of method, in a Treatise intitled HERMES, by JAMES HARRIS Esq; the most beautiful and perfect example of Analysis that has been exhibited since the days of Aristotle (1762: xiv-xv).

En dat was inderdaad precies wat Thomas Petty-Fitzmaurice aankondigde dat hij ging doen: “I am going to read Harris’s Hermes now, having read this Grammar”.

Ik ben daarom van mening dat de normatieve taalkunde, waarvan Lowth een exponent is, een eigen en volwaardige plaats verdient binnen de taalwetenschap. Zolang taalkundigen blijven neerkijken op wat grammatici uit de laatste fasen van

het standaardisatieproces van een taal voor ogen stond, is het onmogelijk hun werk op de juiste waarde te schatten. Dit leidt tot vooroordelen als dat de Engelse grammatici uit de 18de eeuw onwetenschappelijk te werk gingen en zich autoritair opstelden (Pullum 1974: 66). Dergelijke vooroordelen doen onrecht aan waar deze grammatici werkelijk mee bezig waren, namelijk in eerste instantie het codificeren van taal door de regels ervan in grammatica's vast te leggen om daarmee een norm beschikbaar te stellen aan diegenen die wilden opklimmen in de maatschappij. Dat zij daarbij het Latijn als uitgangspunt namen voor hun voorschriften, ook een punt waar ze op worden bekritiseerd (Pullum 1974: 66), kan de grammatici niet kwalijk worden genomen; immers, in een tijd waarin het Engels niet als zodanig werd onderwezen of bestudeerd, was kennis van de grammatica van het Latijn vooralsnog de enige vaardigheid waarover een grammaticaschrijver-in-spe kon beschikken (Chapman *ter perse*). Als bovendien een wetenschappelijke benadering wordt ingegeven door de eis dat observaties een empirische basis dienen te hebben, en dus gekenmerkt moeten worden door objectiviteit en verifieerbaarheid, kunnen we vaststellen dat de Engelse taalkunde als zodanig sinds ongeveer de tweede helft van de 18de eeuw al duidelijk in haar kinderschoenen stond. Er zijn zeker vier grammatici uit die tijd die met een corpus werkten, te weten White (1761), Ward (1765), Baker (1770) en Fogg (1792/1796) (Tieken-Boon van Ostade 1990: 486-487; Wright 1994: 244). Lowth werkte ook met een corpus, al bestond zijn corpus uit voorbeelden van grammaticale fouten die waren begaan door “our best Authors ... [who] have sometimes fallen into mistakes, and been guilty of palpable errors in point of Grammar” (1762: ix). Hij was er bovendien van overtuigd dat zijn corpus representatief was – ook een wetenschappelijke eis waaraan taalkundige corpora behoren te voldoen (Meurman-

Solin 2001: 7; zie ook Biber et al. 1998). De voorbeelden in zijn grammatica, zo zei hij, waren namelijk bij elkaar gebracht “such as [they] occurred in reading, without any very curious or methodical examination: and they might easily have been much increased in number by any one, who had leisure or phlegm enough to have gone through a regular course of reading with this particular view” (1762: ix). Van een taalkundige uit de 18de eeuw zoals Lowth mogen we niet meer verwachten, maar dan moeten we wel bereid zijn om zijn werk te bestuderen in de context waarin het is geschreven en er niet met terugwerkende kracht allerlei onmogelijke en onterechte eisen aan stellen.

De laatmodernengelse tijd is voor een belangrijk deel de tijd van de industriële revolutie, een tijd die wordt gekenmerkt door grote veranderingen die weer leidden tot maatschappelijke en geografische bewegingen. Hierdoor bestond er behoefte aan duidelijke taalkundige normen - en bovendien niet alleen op het gebied van de taalkunde: ook etiquetteboeken, brievenboeken en zelfs kookboeken voor de zich ontwikkelende middenklasse waren destijds zeer populair.²⁷ Mijn leerstoel draagt de titel “Socio-historische taalkunde van het Engels”, en het fenomeen dat ik hier heb besproken maakt daarom deel uit van mijn leeropdracht en dus ook van mijn huidige onderzoek. Dit onderzoek doe ik niet alleen. Het is onderdeel van mijn VICI-project “The Codifiers and the English Language: Tracing the Norms of Standard English” waarin ik sinds 1 juli 2005 samen met vier promovendi, een postdoc en een onderzoeksassistent de vraag onderzoek waar precies die norm of normen van het standaardengels vandaan komen.²⁸ Dat doen we door grammatici en hun taalgebruik te onderzoeken en te relateren aan de regels in hun eigen grammatica's en aan het taalgebruik

van de hoogste maatschappelijke klasse uit die tijd. Ook kijken we hoe dat nieuwe fenomeen van de kindergrammatica, waar Lowth in had gefaald, zich verder ontwikkelde en of de prescriptieve grammatica's nu werkelijk zo'n grote invloed hebben gehad als altijd wordt aangenomen – dit is alweer zo'n vooroordeel over de normatieve taalkunde, want *preposition stranding* en de *split infinitive* zijn nog steeds aan de orde van de dag. Met het uitbannen ervan hebben de normatieve taalkundigen blijkbaar geen succes geboekt, en waarom dat zo is, is een vraag die centraal hoort te staan binnen de normatieve taalkunde.

“Would you choose to be a Bishopess in the Kingdom of Ireland?” Met die vraag van Lowth aan zijn vrouw Molly ben ik deze oratie begonnen. Daarmee bedoelde hij natuurlijk niet of zij zelf bisschop wilde worden. Dat was destijds net zomin mogelijk als het was voor vrouwen om hoogleraar te worden. Het woord *bishopess* betekent hier “wife of a bishop”. De betekenis “vrouwelijke bisschop” dateert al wel uit de tweede helft van de 19de eeuw, hoewel het nog tot 1994 zou duren voordat er binnen de Anglicaanse kerk een vrouw tot bisschop werd benoemd.²⁹ Volgens de *Oxford English Dictionary* wordt *bishopess*, “vrouwelijke bisschop”, aanvankelijk alleen nog maar “jestingly” gebruikt, zoals blijkt uit het laatst gegeven citaat:

10. 1880 *Macm. Mag.* Dec. 149 Can you conceive such a thing as the notion of a bishopess?

Er stond die mannen aan het einde van de 19de eeuw dus nog heel wat te wachten. Het woord *professoress* staat ook in de *Oxford English Dictionary*, en wel al vanaf de tweede helft van de 18de eeuw, in de betekenis van “female professor”. Maar de citaten kloppen niet, want het laatste leest:

11. 1886 W. J. TUCKER *E. Europe* 352 The worshipful
Mr. Professor Zachariah, and...his wife, the worshipful
Mrs. Professoress Zachariah

en dat lijkt me geen vrouwelijke professor. De *Oxford English Dictionary* wordt momenteel grondig herzien, waarbij met de letter M is begonnen. Volgens de website van de *OED* zijn zojuist “All the words from PRAKRIT to PRIM ... in fully revised form” aan het woordenboek toegevoegd:³⁰ *professoress* kan dus elk moment aan de beurt zijn. Het wordt spannend of er moderne citaten gevonden zullen kunnen worden: het woord komt namelijk niet één keer in het British National Corpus voor.

De eerste vrouwelijke hoogleraar in Nederland was de plantkundige Johanna Westerdijk (1883-1961), die op 10 februari 1917 werd benoemd aan de Universiteit van Utrecht.³¹ De eerste vrouwelijke hoogleraar aan de Universiteit van Leiden was Sophia Antoniadis; zij werd pas in 1929 benoemd.³² Overigens moest ze toen nog promoveren, maar dat was ook het geval bij Robert Lowth, die eerst hoogleraar in Oxford was en pas op basis van de colleges die hij daar had gegeven het doctoraat werd verleend. Leiden mag dan destijds niet voorop hebben gelopen, nu is dat anders: met 14% vrouwelijke hoogleraren (en daar ben ik dan nog niet eens in meegeteld) doet Leiden het goed.³³ Ook laat Leiden de hoogste stijging in het percentage vrouwelijke hoogleraren zien over de periode 2000 tot 2005 (een relatief stijgingspercentage van maar liefst 90%).³⁴ De Faculteit Letteren doet het nog beter: het percentage vrouwelijke hoogleraren hier is een stuk hoger, namelijk wel 20% (ook nog steeds zonder mij erbij). Toch is ook dat bij lange na niet voldoende. In de bundel *Vrouwelijke Hoogleraren in Nederland* uit 2002 staat te lezen dat “uit psychologisch onderzoek is gebleken dat vooroordelen, stereotypisch denken tussen twee groepen pas ophoudt als de

minder vertegenwoordigde groep meer dan 30 procent van de groep als geheel uitmaakt” (2002: 47-48). We zijn er dus nog lang niet. Het is daarom op zijn minst merkwaardig te noemen dat de minister van OCenW van het vorige kabinet onlangs het streefcijfer voor het aantal vrouwelijke hoogleraren in 2010 naar beneden in plaats van naar boven heeft bijgesteld (Van den Brink en Brouns 2006: 17).

En daarmee ben ik aan het einde van mijn inaugurele rede gekomen. Tot slot nog enkele woorden van dank.

De Universiteit Leiden is mijn alma mater: ik heb er gestudeerd, ik ben er gepromoveerd en ik heb er op twee jaar na mijn hele leven gewerkt. Tegenwoordig wordt het niet meer gewaardeerd wanneer iemand in mijn positie niet over zogenaamde buitenlandervaring beschikt, en dat is jammer. Ik ben er trots op dat ik hier zoveel jaar heb mogen werken, en ik doe dat nog altijd met veel plezier. Hoewel dat niet altijd even makkelijk is geweest, met name in een tijd dat de universiteit als organisatie eigenlijk niet goed raad wist met zwangerschapsverlof - dat werd indertijd nog beschouwd als verlof in verband met ziekte - heb ik altijd mijn best gedaan om van alle mij beschikbare mogelijkheden gebruik te maken. Dat heeft mij uiteindelijk mijn VICI-project opgeleverd, en ik ben NWO dan ook zeer erkentelijk voor het toekennen van deze bijzondere subsidie. Ook ben ik het College van Bestuur, de Faculteit Letteren en het LUCL dankbaar voor de positieve wijze waarop mijn VICI-project is binnengehaald en inbedding heeft gekregen.

Het doel van een VICI-subsidie is het opzetten van een onderzoeksgroep. Binnen een letterenfaculteit zijn onderzoeksgroepen niet erg gebruikelijk, en dat was dus een bijzondere uitdaging. Nu, bijna twee jaar nadat het project van

start is gegaan, ben ik van mening dat we een echte en een hechte onderzoeksgroep vormen: Anita, Karlijn, Froukje, Robin, Lyda en Patricia (en het eerste jaar ook Marjolein), ik beschouw het als een voorrecht om met jullie samen te mogen werken. Ons eerste boek (red. Tiekens-Boon van Ostade ter perse) komt misschien al dit jaar uit, en ik ben ervan overtuigd dat er nog vele publicaties zullen volgen. Niet voor niets noemen wij onszelf – om met Anita te spreken – “Lowth and Co Unlimited”!

Met het VICI-project ben ik ook meer deel gaan uitmaken van het LUCL, en dat is mij zeer goed bevallen. Ik ben Jos, Jeroen en Gea zeer erkentelijk voor hun steun en ondersteuning van alle activiteiten die er in het kader van het project plaatsvinden. Marijke, ik heb onze samenwerking altijd zeer gewaardeerd, en verwacht er ook voor de nabije toekomst veel van. Onze onderzoeksprojecten sluiten mooi op elkaar aan, en daar kunnen we allemaal de vruchten van plukken.

Het VICI-project heeft als voordeel dat ik nu meer onderzoekstijd heb dan ik ooit had durven dromen. Toch heb ik met opzet een deel van mijn onderwijstaak behouden. Ik zie onderzoek en onderwijs als noodzakelijke aanvullingen op elkaar binnen een universiteit, daar hoeft je niet eens een *research intensive* universiteit voor te heten. Studenten, jullie houden mij scherp, en ik ervaar het als een mooie uitdaging om elk jaar weer cursussen op te zetten die ervoor moeten zorgen dat jullie in de studie Engels en in het bijzonder in mijn eigen vakgebied inspiratie opdoen.

Paul, toen ik je ooit vroeg om informatie over Britse uitgeefpraktijken in de 18de eeuw, heb jij me de brieven van Robert Dodsley aangeraden. Nu, je ziet wat je daarmee hebt aangericht! Ton, ik ben je nog steeds dankbaar voor het feit dat

je me hebt aangemeld voor de Leergang Bestuurlijke Ontwikkeling, waarvan ik de derde editie heb mogen volgen en waarvan ik veel heb geleerd. In deze derde editie was het percentage vrouwelijke deelnemers met 50% gestegen ten opzichte van de twee daarvoor, en er is inmiddels een gestaag groeiend netwerk van vrouwelijke bestuurders ontstaan met wie we een keer per jaar gezamenlijk lunchen. Wat we daar precies allemaal bespreken – laat ik zeggen dat we er vooral de tel bijhouden.³⁵ In dat verband kwam het nieuws eerder deze week dat Rietje van Dam met ingang van 1 september is benoemd tot vice-rector van deze universiteit als een bijzondere verrassing. Naomi, Mark en ik zijn met ons drieën nog een hele tijd doorgedaan met de intercollegiale consultaties, hoewel, ben ik bang, niet altijd op de manier zoals we dat tijdens de leergang hebben geleerd; ik heb daar bijzonder veel steun van ondervonden. Dat heb ik ook van Ineke en Kitty dichter bij huis: veel dank daarvoor. Yvonne: eens een paranimf, altijd een paranimf, dat heb ik onlangs maar weer mogen ondervinden. Ik ben jou bovendien zeer erkentelijk voor alle steun die ik door de jaren heen op de weg hiernaartoe heb mogen ondervinden.

Voor het eerst in lange tijd telt de opleiding Engels weer vier hoogleraren, en dat is een verheugend feit; dat een daarvan een vrouw is, is echter geen unicum. En misschien is dat trouwens ook wel helemaal niet relevant. Wat wel een unicum is, is dat er nu voor het eerst in de geschiedenis naast twee hoogleraren letterkunde ook twee hoogleraren taalkunde zijn: en zo hoort het!

Noel, ik voel me bijzonder vereerd dat jij en Hanneke hier vandaag aanwezig zijn. Jij hebt wel eens over jezelf gezegd dat jij historische sociolinguïstiek *avant la lettre* bedreef: ik kan zeggen dat ik nog steeds teer op wat ik als student en als

beginnend onderzoeker van jou heb geleerd. Ik heb mijn best gedaan om dat in het voorgaande duidelijk te maken.

Tot slot: ik mag me dan de afgelopen jaren meer dan misschien wenselijk is geweest met één man bezig hebben gehouden, de echte mannen in mijn leven, dat zijn er drie. Herman, Christiaan en Casper: pas geleden realiseerde ik me dat er behalve mijzelf maar heel weinig andere vrouwelijke hoogleraren aan deze faculteit zijn die een gezin hebben. Nou, dat hebben wij met ons vieren dan toch maar mooi voor elkaar gekregen!

Ik heb gezegd.

Bibliografie

Primaire bronnen:

- Baker, Robert. 1770. *Reflections on the English Language*. London.
- Buchanan, James. 1762. *The British Grammar*. London.
- Duncan, Daniel. 1731. *A New English grammar*. London.
- Fisher, Ann. 1745. *A New Grammar* [2de ed. 1750]. Newcastle upon Tyne.
- Fogg, Peter Walkden. 1792-1796. *Elementa Anglicana*. Stockport.
- Glasse, Hannah. 1747. *The Art of Cookery, Made Plain and Easy*. London.
- Gough, James. 1760. *A Practical Grammar of the English Tongue*. Dublin.
- Greenwood, James. 1711. *An Essay towards a Practical English Grammar*. London.
- Jones, Hugh. 1724. *An Accidence to the English Tongue*. London.
- Johnson, Samuel. 1755. *A Dictionary of the English Language*. London.
- Kirkby, John. 1746. *A New English Grammar*. London.
- Lowth, Robert. 1753. *De Sacra Poesi Hebraeorum Praelectiones Oxonii Habitae*. Oxford.
- Lowth, Robert. 1762. *A Short Introduction to English Grammar*. London.
- Martin, Benjamin. 1748. *Institutions of Language*. London.
- Murray, Lindley. 1795. *English Grammar, Adapted to the Different Classes of Learners*. York.
- Ussher, George Neville. 1785. *The Elements of English Grammar*. Gloucester [sic].
- Ward, William. 1765. *A Practical Grammar of the English Language*. London.
- White, James. 1761. *The English Verb*. London.

Secundaire bronnen:

- Aitchison, Jean. 1981. *Language Change: Progress or Decay?* [herdruk. 1984]. Bungay, Suffolk: Richard Clay (The Chaucer Press) Ltd.
- Auer, Anita. 2007. "The Leiden Northern English Letter Corpus: A database to measure the influence of normative grammarians". *Work-in-Progress* report gepresenteerd tijdens ICAME 28, Stratford upon Avon, mei 2007.
- Bately, Janet. 1964. "Dryden's revisions in the *Essay of Dramatic Poesy*: The preposition at the end of the sentence and the expression of the

- relative". *The Review of English Studies*, NS 15/59. 268-282.
- Baugh, A.C. en Thomas Cable. 1951. *A History of the English Language* [5de ed., 2002]. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Beal, Joan C. 2004. *English in Modern Times*. London: Arnold.
- Biber, Douglas, Susan Conrad en Randi Reppen. 1998. *Corpus Linguistics. Investigating Language Structure and Use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Van den Brink, Marieke en Margo Brouns. 2006. *Gender and Excellence. Een Landelijk Onderzoek naar Benoemingsprocedures van Hoogleraren*. Onderzoek in opdracht van het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap. www.minocw.nl/documenten/gender_excellence.pdf.
- Burchfield, R. 1996. *Fowler's Modern English Usage* [3de ed.]. Oxford: Clarendon Press.
- Cash, Derek. 2002. *Access to Museum Culture: The British Museum from 1753 to 1836*. www.thebritishmuseum.ac.uk/researchpublications/electronicPDF/133/133.html (geraadpleegd voorjaar 2007).
- Chapman, Don (ter perse). "The eighteenth-century grammarians as language experts". In: Tiekens-Boon van Ostade (red.), ter perse.
- Crystal, David. 1995. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ECCO: Eighteenth Century Collections Online. Thomson Gale. www.gale.com/EighteenthCentury/.
- Finegan, Edward. 1992. "Style and standardization in England: 1700-1900". In: Tim William Machan en Charles T. Scott (red.). *English in its Social Contexts*. New York/Oxford: Oxford University Press. 103-130.
- Fowler's Modern English Usage*: H.W. Fowler. 1965. *A Dictionary of Modern English Usage* [2de ed., herdruk 1990]. Oxford/New York: Oxford University Press.
- Hepworth, Brian. 1978. *Robert Lowth*. Boston: Twayne Publishers.
- Hodson, Jane. 2006. "The problem of Joseph Priestley's prescriptivism". *Historiographia Linguistica* 33 1/2. 57-84.
- Hodson, Jane (ter perse). "Joseph Priestley's two *Rudiments of English Grammar*: 1761 and 1768". In: Tiekens-Boon van Ostade (red.), ter perse.
- Hughes, Arthur en Peter Trudgill. 1996. *English Accents and Dialects: An Introduction to Social and Regional Varieties of English in the British*

- Isles* [3de editie]. London etc.: Arnold.
- Hussey, Stanley. 1995. *The English Language. Structure and Development*. London/New York: Longman.
- Van Kemenade, A.M.C. 2000. *Ontkenning Ontkend*. Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Kemp, Betty, 1967. *Sir Francis Dashwood. An Eighteenth-Century Independent*. London etc.: Macmillan/New York: St Martin's Press.
- Labov, William. 1994. *Principles of Linguistic Change. Internal Factors*. Oxford: Blackwell.
- Leonard, S.A. 1929. *The Doctrine of Correctness in English Usage, 1700–1800*. Madison: University of Wisconsin.
- McArthur, Tom. 1992. *The Oxford Companion to the English Language*. Oxford/New York: Oxford University Press.
- Meurman-Solin, Anneli. 2001. "Structured text corpora in the study of language variation and change". *Literary and Linguistic Computing* 16/1. 5-27.
- Michael, Ian. 1991. "More than enough English grammars". In: Gerhard Leitner (red.), *English Traditional Grammars*. Amsterdam: Benjamins. 11-26.
- Michael, Ian. 1997. "The hyperactive production of English grammars in the nineteenth century: A speculative bibliography". *Publishing History* 41. 23-61.
- Milroy, James en Lesley Milroy. 1985. *Authority in Language. Investigating Language Prescription and Standardisation*. London etc.: Routledge & Kegan Paul.
- Mittins, W.H., Mary Salu, Mary Edminson en Sheila Coyne. 1970. *Attitudes to English Usage* [herdruk 1975]. London: Oxford University Press.
- Mossner, E.C. en I.S. Ross (red.). 1987. *The Correspondence of Adam Smith. Deel VI van The Glasgow Edition of the Works and Correspondence of Adam Smith*. Indianapolis: Liberty Fund.
- Mugglestone, Lynda C. 1996. "A subject so curious and useful". Lindley Murray and pronunciation". In: Tiekens-Boon van Ostade (red.) 1996, 145-161.
- Mugglestone, Lynda. 2006. "English in the nineteenth century". In: Mugglestone (red.) 2006, 274-304.
- Mugglestone, Lynda (red.). 2006. *The Oxford History of English*. Oxford: Oxford University Press.
- Navest, Karlijn. 2006. "An index of names to Lowth's *Short Introduction to English Grammar* (1762), (1763), (1764)". *Historical Sociolinguistics and Sociohistorical Linguistics* 6. www.let.leidenuniv.nl/hsl_shl/. (contents articles) (geraadpleegd voorjaar 2007).
- Nevalainen, Terttu. 1999. "Making the best use of 'bad' data. Evidence for sociolinguistic variation in Early Modern English". *Neophilologische Mitteilungen* 100. 499-533.
- Nevalainen, Terttu en Helena Raumolin-Brunberg. 2003. *Historical Sociolinguistics: Language Change in Tudor and Stuart England*. London etc.: Longman.
- OED: *The Oxford English Dictionary*, online editie. www.oed.com (geraadpleegd voorjaar 2007).
- ODNB: *The Oxford Dictionary of National Biography*, online editie. www.odnb.com (geraadpleegd voorjaar 2007).
- Percy, Carol. 1997. "Paradigms lost: Bishop Lowth and the 'poetic dialect' in his English Grammar". *Neophilologus*, 81. 129-144.
- Percy, Carol (ter perse). "Mid-century grammars and their reception in the *Monthly Review* and the *Critical Review*". In: Tiekens-Boon van Ostade (red.), ter perse.
- Pullum, Geoffrey. 1974. "Lowth's grammar: A re-evaluation". *Linguistics* 137. 63-78.
- Reddick, Allen. 1990. *The Making of Johnson's Dictionary, 1746–1773* [herz. druk, 1996]. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rodríguez-Gil, María. 2002. "Ann Fisher: First female grammarian". *Historical Sociolinguistics and Sociohistorical Linguistics*. www.let.leidenuniv.nl/hsl_shl/ (contents articles).
- Rodríguez-Gil, María E. 2003. "Ann Fisher, descriptive or prescriptive grammarian". *Linguistica e Filologia* 17. 183-203.
- Sledd, James H. en Gwin J. Kolb. 1955. *Dr. Johnson's Dictionary*. Chicago: University of Chicago Press.
- Tiekens-Boon van Ostade, Ingrid. 1982. "Double negation and eighteenth-century English grammars". *Neophilologus* 66. 278-285.
- Tiekens-Boon van Ostade, Ingrid. 1987. *The Auxiliary Do in Eighteenth-Century English: A Sociohistorical Linguistic Approach*. Dordrecht: Foris.
- Tiekens-Boon van Ostade, Ingrid. 1990. "Exemplification in eighteenth-

century English grammars”. In: Sylvia Adamson, Vivien Law, Nigel Vincent en Susan Wright (red.), *Papers from the 5th International Conference on English Historical Linguistics*. Amsterdam: Benjamins. 481-496.

Tieken-Boon van Ostade, Ingrid. 1996. “Lindley Murray and the concept of plagiarism”. In: Tieken-Boon van Ostade (red.) 1996, 81-96.

Tieken-Boon van Ostade, Ingrid. 1997. “Lowth’s corpus of prescriptivism”. In: Terttu Nevalainen en Leena Kahlas-Tarkka (red.), *To Explain the Present. Studies in the Changing English Language in Honour of Matti Rissanen*. Helsinki: Société Néophilologique. 451-463.

Tieken-Boon van Ostade, Ingrid. 2000. “Robert Dodsley and the genesis of Lowth’s *Short Introduction to English Grammar*”. *Historiographia Linguistica* 27. 21-36.

Tieken-Boon van Ostade, Ingrid. 2003. “Lowth’s language”. In: Marina Dossena, Maurizio Gotti en Charles Jones (red.), *Insights into Late Modern English*, Frankfurt am Main: Peter Lang. 241-264.

Tieken-Boon van Ostade, Ingrid. 2004. “Robert Lowth: ‘A loving, more loving, most loving, father’”. In: Jan Frans van Dijkhuizen, Paul Hoftijzer, Julliette Roding en Paul Smith (red.), *Living in Posterity. Essays in Honour of Bart Westerweel*. Hilversum: Uitgeverij Verloren. 275-285.

Tieken-Boon van Ostade, Ingrid. 2005. “Bad English and the grammarians”. *Finn-Brits Magazine*, Autumn 2005. 8-14.

Tieken-Boon van Ostade, Ingrid. 2006¹. “Eighteenth-century prescriptivism and the norm of correctness”. In: Ans van Kemenade en Bettelou Los (red.), *The Handbook of the History of English*. Oxford: Blackwell. 539-557.

Tieken-Boon van Ostade, Ingrid. 2006². “James Merrick (1720-1769): Poet, scholar, linguist”. *Historiographia Linguistica* 38 1/2. 39-56.

Tieken-Boon van Ostade, Ingrid (ter perse)¹. “The 1760s: The grammarians and the booksellers”. In: Tieken-Boon van Ostade (red.) ter perse.

Tieken-Boon van Ostade, Ingrid (ter perse)². “Age and the Codification of the English Language”. In: handelingen van “GlobE 2006”, red. Urszula Okulska (Warschau).

Tieken-Boon van Ostade, Ingrid (te versch.). “The codifiers and the history of multiple negation in English, or, Why were the 18th-

century grammarians so obsessed with double negation?”. In: handelingen van “Perspectives on prescriptivism”, red. Joan Beal en Massimo Sturiale.

Tieken-Boon van Ostade, Ingrid (red.). 1996. *Two Hundred Years of Lindley Murray*. Münster: Nodus Publikationen.

Tieken-Boon van Ostade, Ingrid (red.) (ter perse). *Grammars, Grammmarians and Grammar Writing in Eighteenth-Century England*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.

Tierney, James E. 1988. *The Correspondence of Robert Dodsley 1733-764*. Cambridge etc.: Cambridge University Press.

Traugott, Elizabeth Closs en Suzanne Romaine. 1985. “Some questions for the definition of ‘style’ in socio-historical linguistics”. *Folia Linguistica Historica* 6/1. 7-39.

Upton, Clive. 2006. “Modern regional English in the British Isles”. In: Mugglestone (red.) 2006, 305-333.

Vorlat, Emma. 1959. “The sources of Lindley Murray’s ‘The English Grammar’”. *Leuvense Bijdragen* 48. 108-125.

Vorlat, Emma. 1979. “Criteria of grammaticalness in 16th and 17th century English grammar”. *Leuvense Bijdragen* 68. 129-140.

Vorlat, Emma. 1996. “Lindley Murray’s prescriptive canon”. In: Tieken-Boon van Ostade (red.) 1996. 163-182.

Vrouwelijke Hoogleraren in Nederland. “Iedereen Hoogleraar m/v? Hooglerarschap in de Eenentwintigste Eeuw”. Verslag van het symposium, Amsterdam, 30 mei 2002. In VH.

Wardhaugh, Ronald. 1992. *An Introduction to Sociolinguistics* [2de ed.]. Oxford: Blackwell.

Wright, Susan. 1994. “The critic and the grammarians: Joseph Addison and the prescriptivists”. In: Dieter Stein en Ingrid Tieken-Boon van Ostade (red.), *Towards a Standard Language 1600-1800*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter. 243-84.

Yañez-Bouza, Nuria (ter perse). “Preposition stranding in the eighteenth century: *Something to talk about*”. In: Tieken-Boon van Ostade (red.) ter perse.

Noten

- 1 Zie de volgende opmerking in Lowths korte memoires: “In July 1754 he had obtained ^{from Oxford} the distinguished honour of D.D. by Diploma for his ‘Praelectiones’” (British Library Add. MS 42560, f. 35).
- 2 De informatie over het geboortjaar van Molly heb ik te danken aan Anthony Lowth, een van de huidige nazaten van Robert Lowth.
- 3 Voor de publicatiegeschiedenis van de grammatica, zie Tiekens-Boon van Ostade (ter perse’).
- 4 *Preposition stranding*, de *split infinitive* en dubbele ontkenning komen alle drie voor in Crystals “Grammatical Top Ten”, een lijst met “complaints about grammar found in a survey of letters written to the BBC Radio 4 series *English Now* in 1986” (Crystal 1995:194).
- 5 In de meest recente herdruk van Aitchisons boek, de derde editie uit 2001, komt de betreffende passage nog steeds in ongewijzigde vorm voor.
- 6 De *Oxford Companion to the English Language* (McArthur 1992, s.v. “Lowth”) schrijft dat Lowths “name has become synonymous with prescriptive grammar”.
- 7 Deze voorbeeldzinnetjes zijn getraceerd door Karlijn Navest.
- 8 Zie Kemp (1967:94n), die schrijft dat Charles Lyttleton (1714-1768), lid van de Royal Society en de Society of Antiquaries “may well have received a copy of Lowth’s letter, and may have handed it round privately, and Dashwood must surely have shown it to members of the Dilettanti Society. But Lyttleton did not yet communicate it to the Society of Antiquaries, which was not yet interested in Herculaneum, nor to the Royal Society, which was”.
- 9 Zie Auer (2007).
- 10 Jones (1724), Duncan (1731), Kirkby (1746), Martin (1748), Fisher (2de ed. 1750) en Gough (1754).
- 11 Dit bleek uit een korte enquête die ik in september 2005 heb afgenomen onder een gehoor voornamelijk bestaande uit Finse docenten Engels (Tiekens-Boon van Ostade 2005). Zie ook Upton (2006:328).
- 12 Ann Fisher (1719-1778) was de eerste vrouwelijke auteur van een grammatica van het Engels (Rodríguez-Gil 2002).
- 13 Met de aanschaf van deze database, waaraan mijn VICI-project substantieel heeft bijgedragen, werd het boekenbezit van de Leidse Universiteitsbibliotheek in één klap met zo’n tien procent uitgebreid.
- 14 Deze laatste voorbeelden heeft Murray ontleend aan de grammatica van Priestley, te weten de tweede editie uit 1768, of de vierde uit 1784.
- 15 Deze laatste constructie wordt *pied piping* genoemd.
- 16 Zie ook Beal (2004: 111): “A myth has grown up that this [de *split infinitive*], like other prescriptive rules relating to English grammar, was a product of the eighteenth century. One web encyclopedia goes so far as to blame *the usual suspect*, Robert Lowth, without citing one word of evidence” (mijn nadruk). De encyclopedie in kwestie is de Engelstalige versie van Wikipedia, die sinds Beal de site bezocht op 6 januari 2004 blijktbaar de gewraakte passage heeft aangepast. De oorspronkelijke tekst was op 7 mei 2007 nog wel te vinden op http://nostalgia.wikipedia.org/wiki/Robert_Lowth, waarbij een interne link naar “split infinitive” vermeldt dat “The earliest record of someone prohibiting the usage was in 1762 when Robert Lowth forbade them, on the grounds that as a split infinitive was not permissible in Latin, it should not be permissible in English”.
- 17 Zie www.newdream.net/~scully/toelw/Lowth.htm, geraadpleegd voorjaar 2007.
- 18 In werkelijkheid ligt de zaak iets ingewikkelder: volgens Fowler (1965 [1990]:579) kunnen Engelse taalgebruikers worden opgedeeld in “(1) those who neither know nor care what a split infinitive is; (2) those who do not know, but care very much; (3) those who know and condemn; (4) those who know and approve; and (5) those who know and distinguish”.
- 19 Zie ook de inleiding tot *Grammars, Grammarians and Grammar Writing in Eighteenth-Century England* (red. Tiekens-Boon van Ostade ter perse), waarin ik probeer aan te geven wanneer het codificatiestadium in het standaardisatieproces zoals beschreven door Milroy en Milroy (1985:27) overgaat in het laatste, weliswaar

onvoltooide stadium van het prescriptivisme.

- 20 Zie Baugh en Cable (1951 [2002]), hoofdstuk 9, getiteld “The Appeal to Authority, 1650–1800”, dat, hoewel sterk verouderd in het licht van nieuwe ontwikkelingen in het veld, nog steeds kan worden beschouwd als een gedegen overzicht van de werkwijze van 18de-eeuwse normatieve grammatici.
- 21 De traditionele karakterisering van normatieve grammatica’s als prescriptief is gedurende de afgelopen dertig jaar meer en meer op losse schroeven te komen staan (Vorlat 1979: 129; Tiekens-Boon van Ostade 1987: 221, 230; Tiekens-Boon van Ostade 2000: 877; Rodríguez-Gil 2003; zie ook McArthur 1992, s.v. “Lowth”, en Hodson 2006).
- 22 Lowth’s grammatica telt 186 pagina’s en die van Murray 222.
- 23 Lowth zelf had liever nog een jaar langer gewacht omdat hij hoopte te kunnen profiteren van het commentaar van zijn lezerspubliek. In zijn inleiding had hij namelijk geschreven: “The following short System is proposed only as an Essay ... If those, who are qualified to judge of such matters ... shall so far approve of it, as to think it worth a revisal, and capable of being improved into something really useful; their remarks and assistance, communicated through the hands of the Bookseller, shall be received with all proper deference and acknowledgement” (1762: xv). Dodsley moet heel wat suggesties en aanvullingen voor Lowth hebben binnenkregen, want de tweede editie is flink uitgebreid ten opzichte van de eerste (zie Navest 2006); een van die aanvullingen betrof de regel over de dubbele ontkenning (Tiekens-Boon van Ostade te versch.).
- 24 Deze verwijzing heb ik aan Anthony Lowth te danken.
- 25 Volgens Percy (1997:134) was geen van deze schrijvers ten tijde van de publicatie van Lowth’s *Short Introduction* meer in leven. Net als Johnson in zijn *Dictionary of the English Language* uit 1755 had Lowth ervoor gekozen geen “testimony from living authours” (Johnson 1755: B2^v) in zijn grammatica toe te laten, maar anders dan Johnson, die ervoor wilde waken dat hij van partijdigheid zou worden beschuldigd “by including some but not others”, lijkt Lowth’s omzichtigheid te zijn ingegeven door het feit dat hij vooral niemand die hem in zijn maatschappelijke ambities mogelijk tot steun zou kunnen zijn, voor het hoofd wilde stoten.
- 26 Veelbelovend als hij was, is Thomas Henry veel te vroeg aan zijn einde gekomen: hij is op 7 juni 1777, op vierentwintig jarige leeftijd, gestorven, minder dan een half jaar nadat hij tot priester was gewijd. Lowth vermeldt dit als volgt in zijn korte memoires: “Thomas Henry Lowth born Decr. 16.1753; he died (Fellow of New Coll. Oxf^d. Rector of Thorley Hants), June 7. 1778: a most excellent Youth!” (Bodleian Library MS Eng. Misc. C 816 f. 126-127).
- 27 De publicatiegeschiedenis van het kookboek van Hannah Glasse, *The Art of Cookery Made Plain ad Easy* (1747), vertoont interessante overeenkomst met die van Lowth’s grammatica zoals beschreven in Tiekens-Boon van Ostade ter perse).
- 28 Voor meer informatie over het project, zie de website (www.lucl.leidenuniv.nl/index.php3?m=9&c=122) en de weblog van het project (<http://weblog.leidenuniv.nl/let/eng/codifiers/>).
- 29 De naam van deze eerste vrouwelijke bisschop was Katharine Jefferts Schori (geb. 26 maart 1954) (bron: <http://womensissues.about.com/od/religionspirituality/p/KJSchori.htm>, geraadpleegd voorjaar 2007).
- 30 Zie www.oed.com, geraadpleegd voorjaar 2007.
- 31 Zie <http://nl.wikipedia.org/wiki/Hoogleraar>, geraadpleegd voorjaar 2007.
- 32 Zie www.leidenuniv.nl/mare/arx/lustrum/22.html, geraadpleegd voorjaar 2007.
- 33 Zie het rapport *Gender and Excellence*, opgesteld in opdracht van het Ministerie van OCenW (van den Brink en Brouns 2006:19).
- 34 “5 jaar vrouwelijke hoogleraren; wie is de topscorer?” www.lnvh.nl/bestanden/ParticipatieTopscore2007.pdf (maart 2007).
- 35 Vgl. “5 jaar vrouwen in besturen; zoek de verschillen” www.lnvh.nl/bestanden/ParticipatieBesturen2007.pdf (maart 2007).

In deze reeks verschijnen teksten van oraties en afscheidscolleges.

Meer informatie over Leidse hoogleraren:
Leidsewetenschappers.Leidenuniv.nl

PROF.DR. I.M. TIEKEN-BOON VAN OSTADE

- 1980 – 1999 UD Filologie, Opleiding Engels
1987 gepromoveerd op het proefschrift *The Auxiliary Do in Eighteenth-Century English*
- 1999 – 2006 UHD Filologie, Opleiding Engels
2000 – 2002 coördinator ICT programma
PraktijkStudies, Faculteit Letteren
- 2005 – 2010 NWO VICI-project *The Codifiers and the English Language*
- 1 augustus 2006 benoemd als hoogleraar in de Socio-historische taalkunde van het Engels

Alle mensen, nu en in het verleden, behoren tot netwerken die meer of minder hecht zijn. Binnen gesloten netwerken vindt meestal weinig taalverandering plaats, terwijl open netwerken, door contact met andere netwerken, aan allerlei veranderingen blootstaan. Dit helpt ons te verklaren waarom taal verandert of juist niet. Want ondanks taalvoorschriften van bovenaf, zoals die in Engeland in de 18de eeuw werden geformuleerd, zijn het de taalgebruikers zelf die de taal al dan niet doen veranderen. Ook grammatici zijn taalgebruikers, met maatschappelijke aspiraties voor zichzelf en hun kinderen. Dit spanningsveld leidt tot interessante verschillen tussen regels in de 18de-eeuwse grammatica's en de taal van de grammatici zelf, die zelf net zo vaak "zondigden" tegen de grammaticale norm als de gewone taalgebruiker destijds, en nog steeds vandaag de dag. Het is dus de vraag hoe groot de werkelijke invloed is geweest van de normatieve taalkunde op het Engels. Dit soort vragen staan centraal in mijn VICI-project "The Codifiers and the English Language".

Universiteit Leiden